

СУЧАСНИЙ СТАН ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

В умовах посилення глобалізаційних процесів, проголошення євроінтеграційного курсу розвитку держави, одним із стратегічних напрямів розвитку економіки України повинна бути активізація інноваційної активності підприємств. Для цього слід переходити на інноваційну модель розвитку вітчизняної економіки, що допоможе підвищити рівень її конкурентоспроможності у світовому масштабі, подолати наслідки фінансово-економічної кризи, посилити міжнародне співробітництво, забезпечити стабільний та сталий розвиток економіки тощо. Задля підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств необхідно вивчати та адаптувати світовий досвід до умов вітчизняного розвитку економіки.

Підприємство вважається інноваційним, якщо воно впроваджує будь-яку інновацію. Під інновацією розуміють введення у вживання будь-якого нового або значно вдосконаленого продукту або процесу, нового методу маркетингу чи нового організаційного методу в діяльності підприємства, організації робочих місць або зовнішніх зв'язків. Інноваційна продукція поділяється на нову для ринку та нову для підприємства [1, с. 255].

Між розміром підприємства і його рівнем інноваційності існує прямий зв'язок, оскільки для впровадження інновацій необхідно мати певну кількість персоналу, задіяного у виконанні наукових досліджень і розробок, що призводять до впровадження інновацій. Відповідно найвища частка як технологічно активних, так і нетехнологічно активних підприємств була серед великих підприємств (відповідно 32,9 % і 20,7 %) [1, с. 179].

Державна служба статистики України у статистичних цілях виокремлює чотири типи інновацій: продуктові та процесові (технологічні інновації), маркетингові й організаційні (нетехнологічні інновації).

Упродовж 2012-2014 рр. частка підприємств, які займались інноваційною діяльністю, за рекомендованими видами економічної діяльності становила 14,6 %, у т.ч. здійснювали технологічні інновації – 9,5 % (5,2 % – продуктові і 7,2 % – процесові), нетехнологічні – 8,6 % (4,7 % – організаційні і 6,4 % – маркетингові) [1, с. 179].

Як показують результати аналізу, в Україні досить велика частка малих підприємств (74,6 %), незначна частина яких є інноваційно активними (8,5 %). Середніх підприємств є значно менше (19,4 %), інноваційно активними серед яких є лише 3,8 %. Загальна частка малих і середніх підприємств в Україні з інноваційною активністю 12,3 % (табл. 1).

Для порівняння, у 2016 р. 56% всіх малих і середніх підприємств Євросоюзу були інноваційними. Серед європейських країн найбільша кількість інноваційних малих і середніх підприємств у Фінляндії (72%), найменша – в Угорщині (44%). Загалом, спостерігався не дуже сильний розрив між країнами – малі і середні підприємства у більшості з цих країн розташовані в діапазоні від 50 % до 65 %: 24 з 28 [2, с. 139].

Таблиця 1

*Частка інноваційно активних підприємств за розмірами, 2012-2014 рр.
(відсотків від загальної кількості підприємств)*

	Усього	Усього МСП	з них		Промисловість усього МСП	з них		Послуги усього МСП	з них	
			Малі	середні		малі	середні		малі	Середні
Загальний обсяг підприємств	100,0	94,1	74,6	19,4	44,1	32,6	11,5	50,0	42,1	8,0
Підприємства з інноваційною активністю	14,6	12,3	8,5	3,8	7,0	4,2	2,7	5,3	4,2	1,1
Підприємства з технологічними інноваціями	9,5	7,6	4,8	2,8	5,1	2,8	2,3	2,5	2,0	0,5
Підприємства з маркетинговими та/або організаційними інноваціями	5,1	4,7	3,7	1,0	1,9	1,5	0,5	2,8	2,3	0,5
Неінноваційно активні підприємства	85,4	81,8	66,2	15,6	37,1	28,4	8,7	44,7	37,8	6,9

Джерело: складено і розраховано за [1]

Серед вагомих причин не здійснювати інновації протягом 2012-2014 рр. були: низький попит на інновації на ринку, впроваджені раніше інновації, через дуже низьку конкуренцію підприємства на ринку, відсутність хороших ідей або можливостей для інновацій. Також здійснювати інновації перешкождали такі певні фактори: відсутність коштів у межах підприємства, кредитів або прямих інвестицій, кваліфікованих працівників в рамках підприємства, труднощі в отриманні державної допомоги або субсидій для інновацій, відсутність партнерів по співпраці, невизначений попит на інноваційні ідеї, занадто велика конкуренція на ринку [1, с. 180].

Найбільша частка малих і середніх підприємств припадає на сферу послуг порівняно з промисловістю (50 % і 44,1 % відповідно), проте інноваційно активних підприємств більше у промисловості (7,0 % проти 5,3 % сфери послуг), що зумовлено значним впровадженням технологічних інновацій у виробничій діяльності підприємств.

Обсяг реалізованої продукції малими і середніми інноваційно активними підприємствами у 2015 р. становив 44,8 % від загального обсягу реалізованої продукції підприємств, з них обсяг реалізованої продукції підприємствами з технологічною інновацією становив 5,2 %, підприємствами з маркетинговою та/або організаційною інновацією (нетехнологічною інновацією) 32,6 % та обсяг реалізованої продукції підприємствами з технологічною інновацією та нетехнологічною інновацією 7,0 %. Переважаюча частка обсягу реалізованої продукції малими і середніми інноваційно активними підприємствами припадає на

сферу послуг за рахунок маркетингової та/або організаційної інновації (нетехнологічної інновації). Для промисловості характерний вищий відсоток обсягу реалізованої технологічно інноваційної продукції.

У країнах Євросоюзу у 2016 р. найменш інноваційно активними були малі і середні підприємства у будівництві (44 %), найбільше – у промисловості (67 %). У торгівлі та у сфері послуг частка інноваційно активних малих і середніх підприємств становила 59 % і 53 % відповідно. Інноваційний процес є важливим джерелом інновацій у промисловості порівняно з іншими галузями економіки, що й підтверджує взаємозв'язок між розмірами підприємства та його інноваційністю [2, с. 140].

Розподіл підприємств з технологічними інноваціями за місцем розташування партнерів у 2012-2014 рр. показав, що найбільший напрям міжнародної інноваційної співпраці малих і середніх підприємств припадає на партнерів – країн Європи (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл підприємств з технологічними інноваціями, що мали партнера з інноваційної співпраці, за місцем розташування партнерів за розміром підприємств, 2012-2014 рр. [1]

(відсотків від загальної кількості підприємств з технологічними інноваціями)

	Усього	У тому числі в				
		Україні	країнах Європи	США	Китаї та Індії	інших країнах
Усього	22,6	20,6	7,1	2,4	2,1	5,6
малі	17,2	16,2	3,8	2,0	1,0	2,3
середні	19,4	17,7	5,1	1,0	1,4	3,7
Промисловість	22,5	20,3	7,7	1,7	2,3	6,2
малі	14,5	13,8	2,8	0,5	0,7	2,1
середні	18,4	16,4	5,5	0,6	1,6	3,3
Послуги	21,4	20,7	5,5	4,2	1,6	4,3
малі	18,9	18,5	4,9	4,2	1,7	2,4
середні	24,1	22,9	3,9	2,9	0,5	6,8

Таким чином, хоча в Україні кількість малих і середніх підприємств становить значну частку, але їхній рівень інноваційності є досить низьким. Вітчизняні підприємства повинні впроваджувати у своїй діяльності сучасні інноваційні технології; постійно підвищувати якість продукції, розробляючи її відповідно до міжнародних стандартів; стимулювати працівників до повнішого використання творчого та наукового потенціалу. На державному рівні необхідно створювати законодавчі умови активізації інноваційної діяльності; розробляти ефективні механізми фінансування інноваційних проектів; формувати інфраструктуру ринку інновацій; розробляти програми підтримки та стимулювання розвитку підприємств на інноваційних засадах; створювати сприятливий інвестиційний клімат для залучення коштів з метою фінансування інноваційних проектів; надавати пільги підприємствам, які впроваджують інновації тощо.

Список використаних джерел:

1. Наукова та інноваційна діяльність України, 2015 рік: Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К., 2016. – 257 с.
2. Survey on the access to finance of enterprises (SAFE): Analytical Report 2016. Available online: http://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/data-surveys_en.